

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ครั้งที่ 2

The 2nd STOU Graduate Research Conference

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) กับชุมชนโดยรอบ*

Interaction between Wat Ratchaphaditsatana (Wat Pha Kho) and Surrounding Communities

นพรัตน์ ไชยชนะ (Nobparat Chaichana)* ศรีสุพร ปิยรัตน์วงศ์ (Srisuporn Piyarattanawong)***

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) กับชุมชนโดยรอบในบริบทกระแสสังคมปัจจุบัน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและวิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ โดยการเก็บข้อมูล 2 ประเภท คือ การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากภาคสนาม มีพื้นที่ศึกษา คือ วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) และชุมชนรอบวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) คือ หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6 ต.ชุมพล อ.สทิงพระ จ.สงขลา

ผลการวิจัยพบว่า วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) เป็นวัดที่ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าสร้างขึ้นในสมัยใด ประวัติของวัดเกี่ยวข้องกับประวัติหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด โดยเฉพาะคนในกลุ่มทะเลสาบสงขลา ซึ่งชุมชนโดยรอบวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) มีความสัมพันธ์เกื้อกูลกันสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และความสัมพันธ์ดังกล่าวตั้งอยู่บนรากฐานแห่งวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา ที่มีรากฐานจากหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ส่งผลให้ผู้คนในชุมชนยึดวัดเป็นที่พึ่งพา วัดเปรียบเสมือนบ้านหลังใหญ่ของคนในชุมชน ถึงแม้ปัจจุบันสภาพความเป็นอยู่ของสังคมจะเปลี่ยนไปแต่ความเชื่อความศรัทธาสามารถยึดมั่นในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ทำให้วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ยังคงความศรัทธาและความเชื่อมั่นอยู่ได้ไม่เปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ ปฏิสัมพันธ์ วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ)

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) กับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนโดยรอบ (พ.ศ.2506 – พ.ศ.2552)”

** นักศึกษาปริญญาโท ภาควิชาสารคดีศึกษา คณะศิลปศาสตร์ สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

Chimmanee@hotmail.com

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาสารคดีศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

Srisuporn.c@psu.ac.th

Abstract

This research aimed to study the history and interaction between Wat Ratchaphaditsatana (Wat Pha Kho) and surrounding communities at the present time. The method used in this research was qualitative research and historical research by collecting data from document and field data. The study area was Wat Ratchaphaditsatana (Wat Pha Kho) and surrounding communities, moo 5 and moo 6, TambonChompol, AmphorSatingpra, ChangwatSongkhla.

The research result found that there was no visible evidence of the temple's construction. The history of temple was related to Luang Pho Thuat Yiap Nam Tha-le Chuet, the most revered monk in the south. There was a good relationship between people in Songkhla Lake Basin and the communities around Wat Ratchaphaditsatana (Wat Pha Kho) from the past until present time. The relationship based on culture, tradition, and ritual which are from Buddhist doctrine. Therefore, people in communities depend on the temple which seems like a big house for everyone. Although the living conditions in society will change, belief and faith that people express to Wat Ratchaphaditsatana (Wat Pha Kho) in living their lives will not change

Keywords: Interaction between Wat Ratchaphaditsatana (Wat Pha Kho)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ครั้งที่ 2
The 2nd STOU Graduate Research Conference

บทนำ

วัดเป็นสถาบันทางสังคม (Social Institutions) เป็นองค์ประกอบหนึ่งของวัฒนธรรม (Culture) ซึ่งวัฒนธรรมเป็นส่วนที่ซับซ้อน ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ กฎหมาย ประเพณี และความสามารถอื่นๆ ที่มนุษย์ได้มาในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม (เอมอร์ เจียร์มาส 2548,38) ตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ของชุมชนไทยผูกพันกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้นมาเป็นเวลายาวนาน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางและเป็นสัญลักษณ์แห่งความมีอารยธรรมของสังคมและชุมชนไทย (ทะนงชัย บูรณพิสทธิ์ 2545,1) สำหรับพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยมีความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาที่สันนิษฐานว่าเข้ามาพร้อมกับการเดินทางติดต่อค้าขายของพ่อค้าชาวอินเดีย นับตั้งแต่สมัยศรีวิชัย ลังกาศฤคและตามพหุริคมาจนกระทั่งปัจจุบัน อิทธิพลความคิดความเชื่อของศาสนาพุทธในภาคใต้มีลักษณะเช่นเดียวกับพื้นที่ภูมิภาคต่างๆ ของไทย ที่มีการผสมผสานกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ และได้กลายเป็นรากฐานในวิถีการดำรงชีวิตของผู้คนในพื้นที่ภาคใต้ ดังปรากฏสิ่งๆ ที่แสดงออกถึงความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา คือ มีการสร้างวัดเป็นจำนวนมาก (ชัยวุฒิ พิชยะกุล 2546,37) วัดที่สำคัญและเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของผู้คนในภาคใต้ นับแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ได้แก่ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช วัดพระบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเฉพาะวัดราชประดิษฐฐาน จังหวัดสงขลาหรือเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “วัดพะโคะ” ที่มีความสำคัญทั้งในแง่ของการเป็นสถานที่ประดิษฐานพระบรมธาตุ ณ พระสุวรรณมาลิกเจดีย์ และเป็นสถานที่จำพรรษาของสมเด็จพระเจ้าพะโคะหรือเป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่า “หลวงพ่อดลเหียบน้ำทะเลจืด” อันเป็นที่เคารพสักการะของผู้คนทั้งในประเทศไทยและประเทศใกล้เคียง อีกทั้งยังมีความสำคัญในแง่การปกครอง นั่นคือ เป็นศูนย์กลางการปกครองคณะสงฆ์บริเวณฝั่งตะวันออกของทะเลสาบสงขลา

วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) เป็นวัดที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน เป็นวัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยตั้งอยู่บนเขาพะโคะหรือเขาพิพัทธสิงห์ หมู่ที่ 6 ตำบลชุมพล อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา ปรากฏจากหลักฐานในพงศาวดารเมืองพัทลุงระบุว่า พระยารัชมังคลเจ้าเมืองพัทลุงซึ่งตั้งอยู่ที่จังหวัดพระเป็นผู้สร้างวัดพะโคะ เมื่อ พ.ศ. 2057 ตรงกับรัชสมัยพระรามาธิบดีที่ 2 แห่งกรุงศรีอยุธยา (ชัยวุฒิ พิชยะกุล 2543,284) วัดแห่งนี้ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเคยใช้เป็นสถานที่ทำพิธีคัมภีร์พระพิพัฒน์สัตยาของเมืองพัทลุง เป็นที่ประดิษฐาน พระบรมธาตุ ณ พระสุวรรณมาลิกเจดีย์ซึ่งเป็นศิลปะสถาปัตยกรรมทางใต้สมัยอยุธยาแบบอย่างศิลปะลังกา เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์หรือที่เรียกกันว่าพระโคตมะ อันเป็นพระพุทธรูปปางปรีณพพาน อยู่ในอิริยาบถนอนตะแคงข้างขวา หลังพระเนตร พระเศียรหนุนพระเขนย พระหัตถ์ซ้ายทอดยาวไปตามพระวรกายเบื้องซ้ายและในศาลาการเปรียญมีจิตรกรรมฝาผนังซึ่งเป็นภาพเขียนรุ่นใหม่ (พ.ศ.2518 - 2519) เกี่ยวกับปริศนาธรรมตามแนวความคิดของสวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น (สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ 2525,43) ปัจจุบันวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) มีหลักฐานทางโบราณคดีทั้งโบราณสถานและโบราณวัตถุกรมศิลปากรเห็นความสำคัญของวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) จึงได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติในปี พ.ศ.2528 (กรมศิลปากร 2553,52)

วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติสมเด็จพระราชมนูสีมารามคณูปมาจารย์หรือหลวงพ่อดลเหียบน้ำทะเลจืด ซึ่งเป็นพระอรหันต์ที่มีชื่อเสียงมีประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้ความเคารพกราบไหว้บูชาในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) แต่เมื่อพูดถึงหลวงพ่อดลเหียบน้ำทะเลจืดแล้วผู้คนส่วนใหญ่จะนึกถึงหลวงพ่อดลเหียบน้ำทะเลจืด ณ วัดราษฎร์บูรณะหรือวัดช้างไห้ อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี ซึ่งเป็นที่เล่าขานถึงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์และบุญบารมีของท่านไปทั่วตลอดดินแดนคาบสมุทรมลายูและขยายสู่ภาคพื้นภูมิภาคอื่นๆ อย่างกว้างขวาง จนเกิดตำนานหลายกระแส ในแต่ละกระแสส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับดินแดนภาคใต้ของไทยและบริเวณรัฐตอน

เหนือของประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2497 (ชัชวาลิ พิชะกุล 2553,1) วัดราชบูรณะ (วัดช้างให้) ได้จัดสร้างสุโขดพระเครื่องแห่งดินแดนทักษิณ ในนาม “หลวงพ่อดลหีบยมน้ำทะเลจืด” นับแต่บัดนั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2554) มีการสร้างพระเครื่องหลวงพ่อดลหีบยมน้ำทะเลจืดขึ้นอย่างแพร่หลายทุกภูมิภาคของประเทศไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และด้วยวัดราชบูรณะ (วัดช้างให้) ตั้งอยู่ในจังหวัดปัตตานีซึ่งเป็นพื้นที่ที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบทำให้ประชาชนไม่กล้าเดินทางลงไปยังพื้นที่ จ.ปัตตานี ดังนั้นประชาชนบางส่วนที่ศรัทธาในหลวงพ่อดลหีบยมน้ำทะเลจืดได้เดินทางมาสักการะบูชาหลวงพ่อดลหีบยมน้ำทะเลจืดวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ทั้งนี้วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ได้จัดสร้างทั้งรูปเคารพและวัตถุมงคลหลวงพ่อดลหีบยมน้ำทะเลจืดมาตั้งแต่ พ.ศ. 2506 ซึ่งเป็นรุ่นแรก จากนั้นมาได้จัดสร้างพระเครื่องมาจนถึงพ.ศ. 2552 อันเป็นปีที่มีการจัดสร้างวัตถุมงคลหลวงพ่อดลหีบยมน้ำทะเลจืดรุ่นปัจจุบัน

ชุมชนรอบวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ประกอบด้วยหมู่ที่ 5 บ้านคลองฉนวน และหมู่ที่ 6 บ้านพะโคะ เป็นชุมชนที่ปรากฏร่องรอยการตั้งหลักแหล่งมาตั้งแต่สมัยแรกเริ่มสมัยประวัติศาสตร์ที่มีอายุสืบเนื่องมาถึงปัจจุบันเห็นได้จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน คือ โบราณสถานเขาภูเขาซึ่งอยู่ห่างจากวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ไปทางทิศใต้ 500 เมตร ถ้านี้เชื่อว่าเป็นที่วิปัสสนาของหลวงพ่อดลหีบยมน้ำทะเลจืด ส่วนทางทิศตะวันออกของถ้ำ มี “ตระพัง” * ขนาดใหญ่ที่พบในคาบสมุทรสทิงพระมีน้ำจืดตลอดปีเรียกว่า “พังพระ” เป็นสระน้ำศักดิ์สิทธิ์ใช้ประกอบพิธีกรรมคู่กับวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) (ธราพงศ์ ศรีสุชาติ 2526,82) โดยเหตุที่วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) มีประวัติความเป็นมาที่สัมพันธ์กับประวัติหลวงพ่อดลหีบยมน้ำทะเลจืด จึงทำให้นักท่องเที่ยวทั้งในท้องถิ่น ต่างอำเภอ ต่างจังหวัดและต่างประเทศ โดยเฉพาะชาวมาเลเซีย และสิงคโปร์ เดินทางเข้ามา วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ สักการะบูชาหลวงพ่อดลหีบยมน้ำทะเลจืด ทำให้ประชาชนใช้พื้นที่บริเวณหน้าวัดเป็นร้านค้าสำหรับจำหน่ายอาหารและสินค้าพื้นเมือง ก่อเกิดอาชีพ สร้างรายได้ให้กับประชาชนที่อยู่โดยรอบและตำบลใกล้เคียงตลอดมา (สนธยา พลศรี 2546,3) นอกจากนี้ชุมชนรอบวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ยังมีปฏิสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) โดยมีการประกอบกิจกรรมระหว่างกันมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ได้แก่ ประเพณีการสงฆ์รูปหล่อหลวงพ่อดลหีบยมน้ำทะเลจืดในเดือนเมษายนของทุกปี ขณะเดียวกันวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ได้เกื้อกูลชุมชนโดยรอบ ได้แก่ การส่งเสริมอาชีพให้กับชาวบ้านในชุมชน สร้างงาน สร้างอาชีพโดยจ้างชาวบ้านในชุมชนทำความสะอาดถนนของวัดหรือการทำความสะอาดห้องน้ำวัด ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาประวัติความเป็นมาและปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) กับชุมชนโดยรอบในบริบทกระแสสังคมปัจจุบันซึ่งแสดงถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างวัดกับชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) กับชุมชนโดยรอบในบริบทกระแสสังคมปัจจุบัน

* หมายถึง สระน้ำที่ขุดขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น การใช้อุปโภคบริโภค การใช้น้ำในพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นอาจเรียกแตกต่างกันไป เช่น พัง ตระพัง เป็นต้น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 2
The 2nd STOU Graduate Research Conference

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่วิจัยครอบคลุมพื้นที่หมู่ที่ 5 บ้านคลองฉนวน หมู่ที่ 6 บ้านพะโคะ ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่โดยรอบวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) และเป็นพื้นที่ที่ปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีว่ามีการตั้งชุมชนเริ่มตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ถึงปัจจุบัน เช่น ถ้ำคูหา พังพระ เป็นต้น ทำให้มองเห็นถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และสถานที่เหล่านี้ต่อมาได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในการใช้ประกอบพิธีกรรมร่วมกับวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ)

วิธีการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจเรื่องปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) กับชุมชนโดยรอบและการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) และชุมชนโดยรอบ แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน โดยการเก็บข้อมูล 2 ประเภท คือ การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) จากหนังสือ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) และชุมชนโดยรอบ และการศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field Study) เป็นการศึกษาข้อมูลสัมภาษณ์เพื่อเติมเต็มข้อมูลในส่วนที่ไม่ปรากฏในเอกสาร โดยใช้แนวคำถามแบบเจาะลึก (In-dept Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต และปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือ พระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ที่วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) จำนวน 3 รูป ชาวบ้านรอบวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) จำนวน 8 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง คือ นักท่องเที่ยวรวมถึงหน่วยงานราชการในพื้นที่ จำนวน 10 คน นอกจากนี้ยังมีการสังเกตการณ์ (Observation) โดยผู้วิจัยสังเกตการณ์เกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดขึ้นระหว่างวัดกับชุมชนโดยรอบ รวมถึงเข้าร่วมประเพณีและกิจกรรมที่จัดขึ้นระหว่างวัดกับชุมชน ทั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูล โดยมีการตรวจสอบข้อมูลทุกขั้นตอน จนได้ข้อสรุปและเขียนรายงานการศึกษาในที่สุด

ผลการวิจัย

วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) เป็นวัดเก่าแก่มีประวัติความเป็นมายาวนาน วัดแห่งนี้มีความสำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประวัติวัดมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีตของชุมชนสทิงพระ ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งเมืองเก่า วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) มีบทบาทและอิทธิพลต่อชุมชนมาอย่างต่อเนื่องและนับเป็นแบบอย่างของความสัมพันธ์ที่ีระหว่างวัดกับบ้านมาโดยตลอด เพราะทั้งสองสถาบันต่างพึ่งพาอาศัยกันและกันเกือบทุกด้าน ในอดีตวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) เป็นศูนย์กลางสำคัญทั้งด้านพระพุทธศาสนา โดยเป็นที่ตั้งของคณะลังกาชาติหัวเมืองพัทลุง ปกครองคณะสงฆ์ตั้งแต่เขตอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราชจรดเขตหัวเขาแดง ตำบลเขาแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ด้านการเมืองการปกครอง ได้รับมอบอำนาจจากส่วนกลางให้เจ้าคณะวัดพะโคะได้รับสิทธิพิเศษมีอำนาจหน้าที่ปกครองดูแลข้าพระ คนทาน และเป็นสถานที่ประกอบพิธีคัมมน้ำพิพัฒน์สัตยาของเมืองพัทลุง (สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ 2525,45) เป็นสถานที่สงเคราะห์บุตรหลานชาวบ้าน และเป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิรู้สมัยนั้น เป็นที่พักคนเดินทาง เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ หย่อนใจ หากความรู้เพิ่มเติม เป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้านทั้งหมด เป็นสถานที่ใกล้เคียงข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัว และความทุกข์ต่างๆ เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม ที่กรมศิลปกรรมแขนงต่างๆ ของชาติตลอดจนเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ เป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่างๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่จัด หรือยืมไปใช้เมื่อตนมีงาน เป็น

ศูนย์กลางการบริหารหรือปกครองกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุม หรือให้บริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะเวลาต่างๆ ของชีวิต

ปัจจุบันสภาพการณ์ทางสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปตามหลักอนิจจัง สังคมมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและประเทศไทยมีการพัฒนาประเทศให้เทียบทันกับอารยธรรมตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสามทศวรรษหลังนี้ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในหลายๆ ด้าน การพัฒนาประเทศได้เน้นตามแบบอย่างตะวันตก ทำให้ประเทศไทยมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ในขณะที่เดียวกันบทบาทความสำคัญของวัดก็เริ่มลดน้อยลงเรื่อยๆ ดังจะเห็นได้จากบทบาทเด่นๆ ของวัดและพระสงฆ์ที่เคยเป็นมาในถูกแทนที่โดยสถาบันอื่นๆ จนเกือบหมดสิ้น เช่น บทบาทด้านการศึกษาถูกแทนที่โดยโรงเรียนและสถาบันการศึกษา บทบาทการรักษายาบาลถูกแทนที่โดยสถานอนามัยและโรงพยาบาล การใกล้เคียงข้อพิพาทและตัดสินความคดีต่างๆ ตกเป็นหน้าที่ของศาลปกครอง การอนุรักษ์ศิลปกรรมแขนงต่างๆ ตกไปเป็นหน้าที่และบทบาทของกรมศิลปากร เป็นต้น อย่างไรก็ตามถึงสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม สภาพชุมชนรายรอบจะขยายหรือเปลี่ยนสภาพไปเช่นใด มีใครเข้ามาอยู่อาศัยหรือจากไปที่รูกี่ก็ตาม วัดแห่งนี้ยังคงความศรัทธาและเชื่อมั่นอยู่ได้ไม่เปลี่ยนแปลง แม้ว่าวัดและชุมชนต้องปรับเปลี่ยนวิถีความเป็นอยู่ไปจากเดิมเพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยตามกาลเวลา วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ได้ปรับบทบาทเข้าหาสังคมเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) มีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน โดยรอบ ดังนี้

1. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) กับชุมชนโดยรอบ (วัดให้ชุมชน)

วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) เป็นสถาบันทางสังคม (Social Institutions) ที่คนในชุมชนโดยรอบใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้เกิดความสามัคคี ตลอดจนเป็นที่รวมแห่งความเชื่อและความเคารพนับถืออันสูงสุดของคนในชุมชน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน โดยวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) มีบทบาทกับชุมชนโดยรอบมีการส่งเสริมและจัดกิจกรรม ดังนี้

1.1 การศึกษา

วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) คือ สถาบันทางศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เห็นได้ว่า วัดเป็นสถานที่ที่ใกล้ชิดกับชาวบ้าน เป็นแหล่งอบรมทางจิตใจ แหล่งการศึกษาหาความรู้ แหล่งอบรมลูกหลานมาเป็นเวลาช้านาน วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) จึงเป็นตัวแทนสำคัญของสังคมที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม ดังนี้ วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ได้ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อสนับสนุนชุมชนโดยรอบ ดังนี้

- อบรมจริยธรรมแก่เยาวชน วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) จัดโครงการอบรมจริยธรรมเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมให้กับนักเรียน นักศึกษา และเยาวชนที่สนใจในหลักสูตร ซึ่งโรงเรียนต่างๆ ที่อยู่บริเวณรอบวัดและใกล้เคียง ได้นำนักเรียนมาร่วมกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรมที่วัด รวมถึงทางวัดได้รับกเงินบริจาคจากโรงเรียนสมเด็จพระเจ้าพะโคะ โดยได้ส่งพระภิกษุที่มีความรู้และได้รับการอบรมแล้วไปสอนธรรมศึกษาในชั่วโมงพระพุทธศาสนา ทำให้นักเรียนมีความรู้ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา

- อบรมสามเณรภาคฤดูร้อน กิจกรรมบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ทางวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) จัดขึ้นทุกปีในช่วงเดือนเมษายน ทำให้เยาวชนได้รับความรู้ในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา การเผยแพร่วัฒนธรรมแก่สามเณรที่บรรพชาในภาคฤดูร้อน นับเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาไปสู่เยาวชน และอบรมสั่งสอนให้เยาวชนได้รับความรู้นำไปปฏิบัติในสังคมได้อย่างมีความสุข

The 2nd STOU Graduate Research Conference

- ส่งเสริมทุนการศึกษา วัฒนธรรมศึกษาน (วัดพะโคะ) ได้จัดให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา โดยนำดอกผลจากการจัดตั้งมูลนิธิสมเด็จพระเจ้าพะโคะมาจัดเป็นทุนการศึกษาให้กับเยาวชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้โอกาสทางการศึกษากับเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนต่อไป

- สร้างและพัฒนาสถานศึกษา วัฒนธรรมศึกษาน (วัดพะโคะ) ได้ส่งเสริมการสร้างและพัฒนาสถานศึกษา โดยการบริจาคที่ดินเพื่อก่อสร้างวิทยาลัยการอาชีพสมเด็จพระเจ้าพะโคะ บริจาคเงินสำหรับซื้อครุภัณฑ์และอุปกรณ์การเรียนการสอนให้กับโรงเรียนสมเด็จพระเจ้าพะโคะ

วัฒนธรรมศึกษาน (วัดพะโคะ) เป็นแหล่งอบรมสั่งสอน ถ่ายทอดวัฒนธรรมภายในชุมชน จากวัดไปสู่ชุมชน โดยวัดใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อสอนให้รู้จักการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข ผลจากการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาทำให้ชุมชนมีระเบียบ เพราะการขัดเกลาทางสังคมเป็นสิ่งควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน ช่วยให้ผู้คนในชุมชนปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมมีการปรับตัว โดยถือว่าการรู้จักตน (อัตตัญญา) เป็นองค์ประกอบประการหนึ่งของคนดี และถ้าชุมชนและสังคมประกอบด้วยคนที่รู้จักตนเอง ก็ย่อมจะช่วยให้ผู้คนที่อยู่ร่วมกันด้วยดี ไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ได้

1.2 สาธารณะสงเคราะห์

วัฒนธรรมศึกษาน (วัดพะโคะ) ได้นำรายได้ส่วนหนึ่งจากการที่นักท่องเที่ยวเข้ามาชมพระเครื่องหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด มาพัฒนาสาธารณูปโภคต่างๆ ในชุมชน และช่วยเหลือสังคมให้มีความเจริญและต้องการให้ประชาชนกินดี อยู่ดี มีความสุข ซึ่งผลการวิจัยพบว่าด้านสาธารณะสงเคราะห์ต่อชุมชน โดยรอบมีดังนี้

- การสงเคราะห์ด้านสาธารณูปโภค วัฒนธรรมศึกษาน (วัดพะโคะ) ได้ให้การช่วยเหลือสังคมและชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านบริเวณวัดมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นการสร้างถนนรอบวัด สร้างประปาหมู่บ้าน การบริการภายในวัดเมื่อมีการจัดกิจกรรมและงานประเพณีต่างๆ การให้บริการยานพาหนะ ช่วยเหลือชาวบ้านในยามตกทุกข์ได้ยาก บริจาคข้าวของเครื่องใช้แก่ผู้ประสบอุทกภัย ส่งผลให้ประชาชนและชุมชนมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น

- การสงเคราะห์ทั่วไป วัฒนธรรมศึกษาน (วัดพะโคะ) ได้ให้การสงเคราะห์กับชุมชนโดยรอบ ในรูปแบบต่างๆ สืบต่อกันมาโดยตลอด เพื่อสงเคราะห์ช่วยเหลือสังคมโดยการบริจาคเครื่องใช้อุปโภคต่างๆ สร้างที่ประชุมหมู่บ้าน การให้บริการและเป็นที่พักของประชาชน ซึ่งชาวบ้านสามารถยืมอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ภายในวัด ไม่ว่าจะเป็น ถ้วย ชาม เต้นท์ หรือยานพาหนะของวัด นอกจากนี้ยังมีการบริจาคอุปกรณ์การศึกษาให้กับโรงเรียนข้างเคียง เป็นการช่วยเหลือสังคมมาโดยตลอด ทำให้วัฒนธรรมศึกษาน (วัดพะโคะ) มีบทบาทสำคัญในด้านสาธาณสงเคราะห์

1.3 การท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ประกาศให้วัฒนธรรมศึกษาน (วัดพะโคะ) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดสงขลา ในแต่ละวันมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศโดยเฉพาะมาเลเซียและสิงคโปร์ เดินทางเข้ามาเป็นจำนวนมาก ภายในวัดมีสิ่งสำคัญที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว อาทิ รูปนุชาหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด วัดดุมงคล พระสุวรรณมาลิกเจดีย์ บ่อน้ำศักดิ์วิรู รอยพระบาท เป็นต้น ผลจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวนี้ส่งผลต่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของชุมชนและก่อให้เกิดอาชีพให้กับชุมชน ตลอดจนร้านค้า และมัคคุเทศก์น้อย ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนดีขึ้นด้วย

1.4 ก่อให้เกิดอาชีพและรายได้ของชุมชน ชาวบ้านรอบวัฒนธรรมศึกษาน (วัดพะโคะ) เดิมประกอบอาชีพทำนา และขึ้นตาล ต่อมาเมื่อวัฒนธรรมศึกษาน (วัดพะโคะ) มีนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมมากขึ้น โดยเฉพาะหลัง พ.ศ. 2547 ซึ่งเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนได้นำผลิตภัณฑ์พื้นเมืองในชุมชนมาวางขายบริเวณทางขึ้นวัฒนธรรมศึกษาน (วัดพะโคะ) จนทางวัดได้จัดระเบียบร้านค้า คือ การสร้างร้านค้าแบบถาวรให้กับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 2
The 2nd STOU Graduate Research Conference

ชาวบ้านและคิดค่าเช่าวันละ 5 บาท สำหรับสินค้าพื้นเมืองที่วางจำหน่าย ได้แก่ ตาล โคนด น้ำตาลแว่น เป็นต้น นอกจากการขายสินค้าบริเวณหน้าวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) แล้ว ทางวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ยังได้ส่งเสริมอาชีพให้กับคนในชุมชน ได้แก่ การคัดเลือกชาวบ้านที่มีความชำนาญมาช่วยงานกับทางวัด ได้แก่ แม่ครัว พนักงานทำความสะอาด ซึ่งปัจจุบัน ทางวัดให้ค่าจ้างวันละ 180 บาท แสดงให้เห็นว่าวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) มีบทบาทด้านการส่งเสริมอาชีพทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการประกอบอาชีพเสริมเหล่านี้

ภาพที่ 1 พระสุวรรณมาลิกเจดีย์ วัดพะโคะ

ภาพที่ 2 พระภิกษุจากวัดพะโคะ สอนวิชาพระพุทธศาสนาให้กับนักเรียน โรงเรียนสมเด็จพระเจ้าพะโคะ

นับว่าวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) เป็นสถาบันศาสนา เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันทางสังคม (Social Institutions) ซึ่งเป็นสื่อในการควบคุมทางสังคม เพราะพระพุทธศาสนาเน้นศีลธรรม ความประพฤติ และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่บุคคลอื่น เป็นสถาบันสวัสดิการสังคม ทั้งเป็นที่ศึกษา สาธารณะสงเคราะห์ ทั้งอาศัยวัดเป็นสถานที่พักอาศัย และยังทำหน้าที่ควบคุมจิตใจของคนในชุมชน ถือได้ว่าวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) เป็นองค์ประกอบสำคัญของสถาบันทางสังคม (Social Institutions) มีหน้าที่มากมาย เพื่อทำให้สังคมและชุมชนสามารถคงสภาพอยู่ได้

2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) กับชุมชนโดยรอบ (ชุมชนให้วัด)

ผู้คนในชุมชนโดยรอบวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) มีความสัมพันธ์กับวัดมาอย่างใกล้ชิดนับตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน เพราะมีวัฒนธรรม (Culture) เป็นมรดกของชุมชน ซึ่งวัฒนธรรมเป็นผลจากการที่มนุษย์ได้เข้ามาควบคุมธรรมชาติและพฤติกรรมของมนุษย์ทำให้เกิดการจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization) ระบบความเชื่อ ศิลปกรรม ค่านิยม และวิทยาการต่างๆ ซึ่งบทบาทของชุมชนโดยรอบวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังและปฏิบัติสืบต่อมา มีดังนี้

2.1 การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

วิถีชีวิตของชุมชนและสังคมเป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึกรู้คิดในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน ดังนั้น วัฒนธรรมไทย คือ วิถีชีวิตที่คนไทยได้สั่งสม เลือกรร ประดับปรุง แก่ใจ และอนุรักษ์ (เอมอร เจริญมาศ 2548,44) ทั้งส่งเสริมให้ทุกคนเห็นคุณค่าร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจแก่ประชาชนในการปรับเปลี่ยนและตอบสนองกระแสวัฒนธรรมอื่นๆ อย่างเหมาะสมให้คนในชุมชนร่วมกันตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมว่าเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญร่วมกันในการส่งเสริมสนับสนุน ประสานงานการบริการความรู้ โดยวัฒนธรรมเป็นสื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน และมีผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่ของทุกคนในสังคม ผู้วิจัยพบว่าในประเด็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมนี้ สำหรับชุมชนโดยรอบวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) มีดังต่อไปนี้

- การดูแลอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย การดูแลอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ชาวบ้านในชุมชนได้อนุรักษ์ศิลปวัตถุโบราณสถาน โดยร่วมแรงร่วมใจในการบูรณะศาสนสถานและศาสนวัตถุภายในวัด ให้อยู่ในสภาพที่สวยงาม ส่งผลให้ วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะ โคะ) เป็นแหล่งศิลปกรรมไทยที่ทรงคุณค่ายิ่งทางประวัติศาสตร์ ทำให้พุทธศาสนิกชนทั่วทุกสารทิศหลั่งไหลมาเที่ยวชมโบราณสถานส่วนต่างๆ ของวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะ โคะ) ทำให้วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะ โคะ) มีรายได้จากการทำบุญของประชาชน

ศิลปกรรมและวัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองขององงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีงามของประเทศ คนในชุมชนรอบวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะ โคะ) สามารถเรียนรู้และถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนรุ่นหลังต่อไป การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมดังกล่าวสอนให้คนรุ่นหลังสามารถปฏิบัติและรักษามรดกของชุมชนสืบไป

2.2 การอนุรักษ์ประเพณีและพิธีกรรม

วัดเป็นสถานที่ประกอบประเพณีและพิธีกรรม ทำบุญต่างๆ มาตลอด ซึ่งประเพณีที่จัดขึ้นชาวบ้านจะร่วมกันถ่ายทอดจากช่วงอายุหนึ่งไปยังอีกช่วงอายุหนึ่ง และแพร่กระจายระหว่างสมาชิกสังคมโดยสัญชาตญาณ คือ การใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด อาจจะแสดงออกในรูปแบบคำพูด เขียน การสลับหรือจารึกไว้ในที่ต่างๆ ตามความเหมาะสม และสมาชิกในสังคมเห็นพ้องต้องกันว่าถือวิธีการประเพณีปฏิบัติมา (อมรา พงศาพิชญ์ 2533,20) สำหรับประเพณีและพิธีกรรมที่วัดราชประดิษฐฐาน(วัดพะ โคะ) ได้จัดขึ้น ดังนี้

- ประเพณีสงฆ์นำหลวงพ่อดอกเหียบน้ำทะเลเจ็ด จัดเป็นประจำทุกปีเริ่มตั้งแต่วันที่ 2 เมษายน – 30 เมษายน โดยจะจัดปีละ 1 ครั้ง ครั้งละ 1 เดือน โดยทางวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะ โคะ) ได้อัญเชิญรูปหล่อหลวงพ่อดอกเหียบน้ำทะเลเจ็ดออกมาประดิษฐาน ณ มณฑปกลางแจ้ง เพื่อให้พุทธศาสนิกชนที่ศรัทธาในหลวงพ่อดอกได้ร่วมสงฆ์น้ำ เพื่อความเป็นสิริมงคล แก่ตนและครอบครัว

- งานเทศกาลทอดผ้าป่าสามัคคี การทอดผ้าป่าสามัคคีเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี เกิดขึ้นครั้งแรกในช่วง พ.ศ. 2496 โดยทางวัดได้กำหนดให้ตรงกับวันพฤหัสบดี ช้างแรมของเดือนซึ่งตรงกับวันพฤหัสบดีแรกของเดือนมกราคม ในงานจะมีมหรสพมากมายหลายประเภทมาแสดงให้ความบันเทิง ซึ่งในงานจะมีญาติโยมจากทุกสารทิศที่มีความศรัทธาต่อหลวงพ่อดอกเหียบน้ำทะเลเจ็ดมาร่วมงาน

- งานเทศกาลทอดกฐิน งานทอดกฐินของวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะ โคะ) จัดขึ้นเป็นประจำทุกๆ ปี หลังจากออกพรรษาเสร็จสิ้นลง คือ อยู่ในช่วงวันเพ็ญเดือน 12 ของทุกปี ในงานทอดกฐินมีการสมโภชในเวลากลางคืน และทอดกฐินในเวลากลางวัน มีคนร่วมทำบุญเป็นจำนวนมาก มีการรำกลองยาว มีกิจกรรมมากมายทั้งการละเล่น และกิจกรรมอื่นๆ คนที่เข้าร่วมในเทศกาลทอดกฐินส่วนใหญ่เป็นคนที่มาชุมนุมเป็นหลัก รายได้จากการทอดกฐินทางวัดจะนำไปเป็นค่าใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ ของวัดต่อไป

- สาทรเดือนสิบ (ชิงเปรต) เป็นงานประเพณีที่สำคัญของคนภาคใต้ ที่เชื่อว่าบรรพบุรุษอันได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว หากทำความชั่วจะตกนรกกลายเป็นเปรต ต้องทนทุกข์ทรมานในอเวจี ต้องอาศัยผลบุญที่ลูกหลานอุทิศส่วนกุศลให้แต่ละปีมายังชีพ ดังนั้นในวันแรม 1 ค่ำเดือนสิบ คนบาปทั้งหลายที่เรียกว่าเปรตจึงถูกปล่อยตัวกลับมายังโลกมนุษย์เพื่อมาขอส่วนบุญจากลูกหลานญาติพี่น้อง และจะกลับไปนรกในวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ ในโอกาสนี้เองลูกหลานและผู้ยังมีชีวิตอยู่จึงนำอาหาร ไปทำบุญที่วัด เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นการแสดงความกตัญญูต่อเวที

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 2
The 2nd STOU Graduate Research Conference

- วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นอกจากประเพณีสำคัญของท้องถิ่นแล้ว วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ได้จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง โดยวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ พุทธศาสนิกชนจะประกอบพิธีกรรม โดยมีการบูชาเพื่อระลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัย ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันเหล่านี้แม้จะเป็นเรื่องของพระสงฆ์ที่จะต้องปฏิบัติโดยตรง แต่ชาวพุทธผู้เลื่อมใสและศรัทธาก็ร่วมพิธีกรรมในวันดังกล่าวจนมีการปฏิบัติกลายเป็นประเพณีประจำปี

จากประเพณีและพิธีกรรมที่วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ได้จัดขึ้น ซึ่งเป็นองค์กรพิธีการ (usages) ที่วัดและชุมชนโดยรอบร่วมกันปฏิบัติสืบต่อมา ทำให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกันในชุมชน (Foster the unity) แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชน โดยรอบ ที่สืบทอดมาให้เห็นในปัจจุบัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวอยู่บนรากฐานแห่งจารีตประเพณีที่คนในชุมชนโดยรอบวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ยังคงสืบปฏิบัติให้กับคนรุ่นหลังปฏิบัติกันต่อมา

โดยสรุปวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) เป็นสถาบันทางสังคม (Social Institutions) เป็นองค์ประกอบหนึ่งของวัฒนธรรม (Culture) เป็นวัดเก่าแก่และสำคัญยิ่ง เป็นที่ประดิษฐานพระบรมธาตุ เป็นแหล่งโบราณสถานที่ทรงคุณค่า ทั้งทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และ โบราณคดี วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) เคยเป็นวัดที่มีบทบาทสำคัญยิ่งทั้งด้านศาสนา การปกครอง เป็นศูนย์กลางจิตใจของชาวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทั้งชาวไทยทั่วไปและชาวต่างประเทศ ปัจจุบันวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อชุมชน และการจัดกลทางสังคม (Socialization) เห็นได้จากหน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ของภาครัฐและเอกชนที่มีจิตศรัทธาร่วมกันพัฒนาวัด ซึ่งมี โบราณสถานและ โบราณวัตถุที่จำเป็นต้องอนุรักษ์ไว้ มีการจัดเป็นแหล่งความรู้อุทยานการศึกษาตกแต่งภูมิทัศน์ภายในวัดให้เป็นแห่งท่องเที่ยว และศึกษาความรู้ทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังเป็นที่พักของชุมชนในด้านต่างๆ จนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวตั้งอยู่บนรากฐานแห่งวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา ที่มีรากฐานมาจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นการจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization) จากวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) เป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน ส่งผลให้ทุกคนยึดวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) เป็นที่พึ่งพาทางใจ มีหลักยึดเหนี่ยว วัดจึงเป็นบ้านหลังใหญ่ของทุกคน เมื่อวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) เป็นสถานที่ที่ทุกคนต้องเข้ามาด้วยความสบายใจตลอดเวลา ไม่ว่าจะยามเจ็บไข้ไม่สบาย หรือมาเพื่อความบันเทิงเพื่อพบปะสังสรรค์ เมื่อยามต้องการที่ปรึกษา เมื่อยามต้องการอุปการะต่างๆ คนพึ่งพา วัดพึ่งพาคนในการพัฒนา ถึงแม้ว่าสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าหลายอย่างต้องซื้อขายกันด้วยเงินเป็นสำคัญ แต่ความเชื่อความศรัทธาไม่สามารถซื้อขายได้ด้วยเงิน สิ่งนี้ต้องได้มาด้วยใจเท่านั้น วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) แม้ว่ากาลเวลาจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร สังคมและสภาพชุมชนรอบจะขยายหรือเปลี่ยนสภาพไปเช่นใด วัดแห่งนี้ยังคงความศรัทธาและความเชื่อมั่นอยู่ได้ไม่เปลี่ยนแปลง แม้ว่าวัดและชุมชนต้องปรับเปลี่ยนวิถีความเป็นอยู่ไปจากเดิมเพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยตามกาลเวลา แต่ผู้คนที่เข้ามาในวัดแห่งนี้ในวันพระ หรือวันสำคัญทางศาสนา และงานประจำปีของวัด หรือวันสงกรานต์พื้พวดเหยียบน้ำทะเลจืด วันทอดผ้าป่าสามัคคี ไม่เคยขาดหายและมีแต่จะเพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆ คือ มีที่มาจากต่างอำเภอต่างจังหวัดและต่างประเทศ ที่เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมอยู่เสมอ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ครั้งที่ 2
The 2nd STOU Graduate Research Conference

ภาพที่ 3 บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

ภาพที่ 4 ชาวบ้านทำบุญตักบาตรวันสงกรานต์

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา “ปฏิสัมพันธ์วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) กับชุมชน โดยรอบ” ผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

1. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) กับชุมชน โดยรอบ (วัดให้ชุมชน)

ผลการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) กับชุมชน โดยรอบ (วัดให้ชุมชน) พบว่าวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) มีบทบาทต่อชุมชน โดยรอบ ดังนี้

1.1 ด้านการศึกษา วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ส่งเสริมการเผยแพร่ศาสนธรรม จัดอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน อบรมสามเณรภาคฤดูร้อน มีการเทศนาธรรมตามโอกาสต่างๆ สนับสนุนส่งเสริมให้ทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ สนับสนุนงบประมาณโดยการบริจาคเงินเพื่อสร้างและซื้ออุปกรณ์ทางการศึกษาให้กับโรงเรียนใกล้เคียงวัด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จิตรนาถ ปานแก้ว (2549) และสอดคล้องกับการศึกษาของ บุญลือ วันทายนต์ (2525) พบว่า ทั้งศาสนาและสังคมต่างมีความสัมพันธ์กันอย่างสนิท และต่างเกื้อกูลต่อกันและกัน ตั้งแต่คึกคักบรรพมาจนทุกวันนี้ สังคมจะเรียบร้อยก็เพราะมีหลักศาสนาคอยกำกับ พุทธศาสนาจึงเข้าข่ายเป็นสถาบันสังคมสถาบันหนึ่ง เพราะเป็นระบบความเชื่อที่ทุกคนในโลกจะต้องมีรูปใดรูปหนึ่ง แต่พุทธศาสนาก็เป็นสถาบันสังคมเฉพาะสังคมหรือกลุ่มคนที่นับถือพระพุทธศาสนา

1.2 ด้านสาธารณะสงเคราะห์ วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) ได้ให้ความช่วยเหลือสังคมและชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านบริเวณรอบวัดมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นการสร้างถนนรอบวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) สร้างประปาหมู่บ้าน ให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ เช่น การบริการภายในวัดเมื่อมีการจัดกิจกรรมและงานประเพณีต่างๆ ช่วยเหลือชาวบ้านในยามตกทุกข์ได้ยาก สอดคล้องกับการศึกษาของกิริติ ศรีวิเชียร (2536) ที่กล่าวว่าวัดเป็นสถาบันที่สำคัญ เป็นที่พำนักอาศัย สืบต่ออายุพระศาสนา จนพุทธศาสนากลายเป็นศาสนาประจำชาติ และเป็นรากฐานวัฒนธรรมไทยแทบทุกด้านมาจนทุกวันนี้

1.3 การท่องเที่ยว วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพะโคะ) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดสงขลา ในแต่ละวันมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศโดยเฉพาะชาวมลายูเซียและสิงคโปร์เดินทางเข้ามาเป็นจำนวนมาก ภายในวัดมีสิ่งสำคัญที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว อาทิ รูปบุษบาลงพ้อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด วัดมุงกล พระสุวรรณมาลิกเจดีย์ บ่อน้ำชั่งจิวร รอยพระบาท เป็นต้น ผลจากการท่องเที่ยวนี้ทำให้ส่งผลต่อความก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน โดยรอบ สอดคล้องกับการศึกษาของ ทะนงชัย บุรณพิสุทธิ์ (2545) และสอดคล้องกับการศึกษาของ พระมหาพิรพงษ์ พัยคภาพ (2549) พบว่า วัดเปรียบเสมือนพิพิธภัณฑสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของชาติ โดยเฉพาะความเป็นพิพิธภัณฑสถานปัตยกรรม และศิลปกรรม เพราะวัดมีลักษณะการก่อสร้างที่เป็นไปอย่างกลมกลืน สร้างภาวะเศรษฐกิจให้กับชุมชนเมื่อมีการเข้ามาของนักท่องเที่ยวทำให้เกิดอาชีพและรายได้แก่ชุมชน โดยรอบ

1.4 ก่อให้เกิดอาชีพและรายได้แก่ชุมชน วัดราชประดิษฐสถาน (วัดพระโคง) ได้คัดเลือกชาวบ้านที่มีความขยัน มาช่วยงานเป็นแม่บ้านและทำความสะอาดวัด ทางวัดมีค่าตอบแทนเล็กน้อย และผลจากการที่มึนักท่องเที่ยวนี้ทำให้ชาวบ้านได้นำผลิตภัณฑ์พื้นเมืองในชุมชนมาวางขายบริเวณทางขึ้นวัดราชประดิษฐสถาน (วัดพระโคง) ทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากการประกอบอาชีพเสริมเหล่านี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ เนตรนภิศ นาควัชระ และคณะ (2525) และสอดคล้องกับการศึกษาของ วันดี ยงชูษ (2529) พบว่า วัดในสังคมไทยในอดีตมีบทบาททั้งด้านศาสนา เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา บทบาทของวัดไทยมีผลต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคมช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนในสังคมไทยนับตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน

2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนโดยรอบวัดราชประดิษฐสถาน (วัดพระโคง) (ชุมชนให้วัด)

ผลการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดราชประดิษฐสถาน (วัดพระโคง) กับชุมชนโดยรอบ (ชุมชนให้วัด) พบว่า วัดราชประดิษฐสถาน (วัดพระโคง) มีบทบาทต่อชุมชนโดยรอบ ดังนี้

2.1 การอนุรักษ์ศิลปกรรมไทย ภายในวัดราชประดิษฐสถาน (วัดพระโคง) มีศาสนวัตถุที่สวยงามซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองทางศาสนาแต่อดีต ชุมชนโดยรอบวัดราชประดิษฐสถาน (วัดพระโคง) ได้ร่วมแรงร่วมใจช่วยเหลือและสนับสนุน ส่งเสริมในการช่วยกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมโดยการสร้างและบูรณะศาสนสถานและศาสนวัตถุภายในวัดให้อยู่ในสภาพที่สวยงาม สอดคล้องกับการศึกษาของ จิตรนาถ ปานแก้ว (2549) และการศึกษาของวิจิตร กุลวิวัฒน์ (2545) ที่กล่าวว่า วัดมีศาสนสถาน ที่สร้างแบบศิลปกรรมไทยมีความสวยงามทางด้านศิลปะ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนาและยังเป็นศิลปกรรมไทย แต่ศิลปะเหล่านี้มีมนุษยผู้เลื่อมใสเป็นผู้สร้างและสังคมต้องร่วมมือกันอนุรักษ์เพื่อให้ศาสนสถานอยู่กับสังคมต่อไป

2.2 การอนุรักษ์พิธีกรรมประเพณี ชุมชนโดยรอบวัดราชประดิษฐสถาน (วัดพระโคง) ร่วมมือในการจัดและช่วยกิจกรรมทางวัดมาโดยตลอด เช่น ประเพณีสงฆ์ห้วงพ้อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ประเพณี และพิธีกรรมเหล่านี้ได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีเพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ทำให้พุทธศาสนิกชนทั่วทุกสารทิศหลั่งไหลมาร่วมงานประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ที่วัดราชประดิษฐสถาน (วัดพระโคง) จัดขึ้นซึ่งได้รับความร่วมมือกับชุมชนโดยรอบ ทำให้วัดมีรายได้จากการบริจาคเพื่อนำไปบูรณปฏิสังขรณ์วัดและช่วยเหลือสังคมต่อไป อีกทั้งชาวบ้านโดยรอบได้มีรายได้จากการนำสินค้าพื้นเมืองที่มีในชุมชนมาขายบริเวณที่ทางวัดจัดให้ วัดราชประดิษฐสถาน (วัดพระโคง) เป็นที่ประดิษฐานรูปหล่อหลวงพ้อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด ซึ่งเป็นที่ศรัทธาของบุคคลทั่วไปหลั่งไหลมาร่วมงานที่จัดขึ้น จากความเลื่อมใสศรัทธาต่อหลวงพ้อทวดทำให้เกิดการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น เพื่อประโยชน์แก่อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ต่อไป สอดคล้องกับการศึกษาของสุธรรม ธีรภัทรธำรงค์ (2537) กล่าวว่า เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับสังคมแล้วเราจะพบความจริงได้ว่า ศาสนาเกิดขึ้นเพราะความต้องการของสังคมนั้นเอง ทั้งนี้เนื่องจากเนื่องจากสังคมประสบปัญหาทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ ศาสนาจึงเกิดขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการช่วยแก้ไขและขจัดปัญหาดังกล่าว และสอดคล้องกับการศึกษาของพระยาอนุমানธรรม (2510) กล่าวถึง วิถีชีวิตของคนไทยระหว่างบ้านกับวัดว่า เมื่อมีการสร้างหมู่บ้านและจะต้องมีการสร้างวัดเพื่อประกอบพิธีกรรมทำบุญ สุนทาน วัดจึงมีบทบาทสำคัญในชีวิตของสังคมชาวไทย และวัดก็เป็นที่พักอาศัยของเด็กผู้ชายเมื่อเติบโตจนรู้ความแล้ว พ่อแม่ให้ออกาสบวชเรียนในพระศาสนา เพื่อศึกษาพระธรรมวินัย บวชเป็นสามเณรและเมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์แล้วก็อุปสมบทเป็นพระภิกษุเพื่อสืบต่อพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่าวัดราชประดิษฐสถาน (วัดพระโคง) เป็นวัดที่เก่าแก่และสำคัญยิ่ง เป็นที่ประดิษฐานของพระบรมธาตุ เป็นสถานที่ทรงคุณค่า ทั้งทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และโบราณคดี วัดราชประดิษฐสถาน (วัดพระโคง) เคยมีบทบาททางด้านศาสนา การปกครอง เป็นศูนย์กลางจิตใจของประชาชนโดยรอบ จนปัจจุบันนี้วัดประดิษฐ์สถาน (วัดพระโคง) ยังมี

บทบาทด้านต่างๆกับชุมชน โดยรอบ เช่น การเผยแพร่ศาสนธรรม การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ การอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพระโคง) กับชุมชนโดยรอบมีความสัมพันธ์เกื้อกูลต่อกันสืบมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และความสัมพันธ์ดังกล่าวตั้งอยู่บนรากฐานแห่งวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา ที่มีรากฐานจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ส่งผลให้ทุกคนยึดวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพระโคง) เป็นที่พึ่งพาทาง วัดจึงเป็นบ้านหลังใหญ่ของทุกคน ถึงแม้ปัจจุบันสภาพความเป็นอยู่ของสังคมจะเปลี่ยนไปแต่ความเชื่อ ความศรัทธาไม่สามารถซื้อขายได้ด้วยเงิน ทำให้วัดราชประดิษฐฐาน (วัดพระโคง) แห่งนี้ยังคงความศรัทธาและความเชื่อมั่นอยู่ได้ไม่เปลี่ยนแปลง

ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคม การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจประเด็นเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดราชประดิษฐฐาน (วัดพระโคง) กับชุมชนโดยรอบในบริบทกระแสสังคมปัจจุบัน ซึ่งปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นกรอบให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน รูปแบบดังกล่าวนี้มีการสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ สามารถเป็นรูปแบบให้กับวัดและชุมชนอื่นๆ ทั้งหน่วยงานหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปปรับใช้เพื่อสร้างความเข้มแข็งต่อไปในอนาคต

ในส่วนประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป คือ ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนในพื้นที่อื่นๆ โดยเฉพาะในพื้นที่ชุมชนเมือง ซึ่งลักษณะดังกล่าว เป็นความสัมพันธ์ในบริบทของพื้นที่เมือง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนเมืองภายใต้บริบทของกระแสการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร (2553) *การบริหารจัดการทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตภาคใต้* พิมพ์ครั้งที่ 1 สงขลา.
- กীরติ ศรีวิเชียร (2536) *การพัฒนาวัดของกรมศาสนา* กองแผนงาน กรมศาสนา.
- จิตรนารถ ปานแก้ว (2549) “ศึกษายาทบาทและผลกระทบจากบทบาทของวัดพระโคง (วัดราชประดิษฐฐาน) อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ชัยวุฒิ พิชะกุล (2543) *ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองพัทลุงเก่าเขาชัยบุรี อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง* พิมพ์ครั้งที่ 1 สงขลา สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ
- ชัยวุฒิ พิชะกุล (2546) *รายงานการวิจัยพัฒนาการของพุทธศาสนาบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาระหว่าง พ.ศ.2442 – พ.ศ. 2542* กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- ชัยวุฒิ พิชะกุล (2553) *ไทศึกษา:กรณีคนไทยในรัฐตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย* สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ทะนงชัย บูรณพิสทธิ (2545) “บทบาทวัดกับชุมชนเมือง ในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธราพงศ์ ศรีสุชาติ (2526) *โบราณคดีคาบสมุทรสติงพระ* พิมพ์ครั้งที่ 1 สงขลา สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- เนตรนภิส นาควัชระ และคณะ (2525) *วัดในกรุงเทพฯ : การเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี (พ.ศ.2325 – 2525)* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 2

The 2nd STOU Graduate Research Conference

พระยาอนุমানธรรม (2510) *วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ของไทย* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คลังวิทยา.

พระมหาพิระพงษ์ พัคคภาพ (2549) “ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนในการจัดการการเทศน์มหาชาติของล้านนา” วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญลือ วันทาพันธ์ (2525) *ครอบครัวและวงศ์วาน* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิจิตร กุศลวิงษ์ (2545) “บทบาทของวัดต่อชุมชน:กรณีศึกษาวัดถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู”
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏเลย

วันดี ขงชูยศ (2529) “การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของวัดกับมัชยิด : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่”
วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล.

สนธยา พลศรี (2546) *รายงานการวิจัยการศึกษาความร่วมมือระหว่างสถาบันราชภัฏสงขลากับชุมชนในการพัฒนาคุณภาพ
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลชุมพล อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา กรุงเทพมหานคร
กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).*

สุธรรม ชีรภัทรธำรง (2537) “การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทและกิจกรรมของวัดและพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมการ
สถานภาพของเด็กวัดในสังคมไทย” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ
มหาวิทยาลัยมหิดล

สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2525) *วัดพะโคะ* กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์.

เอมอร เจียรมาศ (2549) *สังคมวิทยา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.*

อมรา พงศาพิชญ์ (2533) *วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา* กรุงเทพมหานคร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย